

**CONSULATE GENERAL
OF SWEDEN**

Saint Petersburg

English По-русски

Tuesday 2
9:27 AM G

[Startsida](#) [Kontakta oss](#) [Sweden Abroad](#) [Sweden.se](#)

Navigering

[För utskrift](#)

Generalkonsulatet	▸
Adresser	▸
Landfakta	▾
> Om Ryssland	▸
> Generalkonsulatets nyhetsbrev	▸
> Sverige & Sankt Petersburg	▸
> Arbeta & bo i Sankt Petersburg	▸
> Sverige och nordvästra Ryssland	▸
Nyheter & evenemang	▸
Press & information	▸
Handel & investeringar	▸
Utvecklingssamarbete	▸
Besöka Sverige	▸
Studera i Sverige	▸
Arbeta & bo i Sverige	▸
Medborgarskap	▸
Pass & körkort med mera	▸
Reseinformation	▸
Om olyckan är framme...	▸

Sverige och Pskov

Om man färdas från Stockholm med båt till Tallinn och därifrån vidare med tåg till Pskov så förvånar man sig över den geografiska närheten. Man inser på ett påtagligt sätt att Sverige och Ryssland är närliggande länder. Tåget för den svenske resenären i maklig takt genom det lätt kuperade estniska landskapet, och efter några timmar når man gränsorten Petjory. Snart nog är man framme i Pskov, som med sina vita kyrkor och kraftiga försvarsmurar minner om att staden var det medeltida Rysslands västligaste utpost. Dessa murar har byggts som skydd mot tyska ordensriddare, mot livländare och polacker – och mot svenskar.

Stadens gamla borg med den höga Treenighetskatedralen som blickfång är belägen på näset i sammanflöde av floderna Velikaja och Psková

Pskov har idag drygt 200.000 invånare och är huvudort i Pskovs län. Några mil västerut går Rysslands gräns mot Estland, och snart nog även mot EU. Pskovtrakten har på nytt blivit gränsområde.

Vikingar

Redan under det första årtusendet efter Kristi födelse möttes här olika folkslag: östersjöfinnar, balter, slaver, skandinaver. Vår kunskap om vikingarnas färder till dessa trakter har vi främst från den ryska Nestorskrönikan, svenska runstenar och från arkeologiska utgrävningar. Nestorskrönikan berättar under året 862 hur de östslaviska stammarna sände bud till varjagerna, dvs. vikingarna: "Vårt land är stort och rikt men det finns ingen ordning i det. Kom och var furstar över oss." Man valde tre bröder med deras familjer, och "den äldste, Rurik, bosatte sig i Novgorod, den andre, Sineus, bosatte sig vid Beloozero, och den tredje, Truvor i Izborsk".

Izborsk är en liten ort som ligger tre mil väster om Pskov. En av stadens sevärdheter är Truvorkorset, under vilket Truvor enligt traditionen är begravd. Arkeologiska utgrävningar har under en lång följd av år bedrivits i borganläggningen Truvorovo Gorodisjtje ("Truvors fästning"). Fynden från platsen, och även från utgrävningar i Pskov, har blivit föremål för livliga diskussioner.

Egendomligt nog är de skandinaviska fynden få i Izborsk. Det rör sig huvudsakligen om fragment av vapen. Arkeologiska fynd visar att det däremot i Pskov har funnits en koloni av nordbor. Vissa forskare menar därför att det i själva verket var här som Truvor och hans följe slog sig ner. Som ett stöd för denna teori anföras själva namnet Izborsk, som är ett av mycket få ryska ortnamn som kan

Innehållsförteckning:

- [Sveriges historiska kontakter med nor Ryssland](#)
- [Vikingar i Österled](#)
- [Sverige och Archa](#)
- [Sverige och Novgorod](#)
- [Sverige och Pskov](#)

Isaborg. I så fall skulle namnet först ha betecknat den ort som idag heter Pskov. Genom Pskov flyter floden Velikaja, vilket på ryska betyder "stor". Samma betydelse har ordet "iso" (här: issa) på finska.

När Truvorovo Gorodisjtje – som ödelagts på 800-talet – befolkades på nytt på 1000-talet skulle namnet Izborsk ha förts över dit.

Furstinnan Olga – av vikingaätt?

De nordbor som bosatte sig i det ryska riket tycks relativt snabbt ha assimilerats av den slaviska omgivningen. Det finns dock anledning att förmoda att härskarskiktet under ett par generationer hade en dubbel etnisk identitet. Det gäller bl.a. furstinnan Olga som enligt en legend grundade Pskov år 965 genom att ställa upp ett kors på kullen invid Pskovas utflöde i Velikaja. Där lät hon också bygga den första kyrkan helgad åt den heliga Treenigheten. Det arkeologiska materialet motsäger detta – platsen var befolkad redan på 500-talet e.Kr. Kanske ska man se berättelsen som en markering av att Pskovs kristna historia börjar här.

Olga är en av de stora gestalterna i det ryska rikets äldsta historia. Enligt krönikan var hon född i trakten av Pskov. Idag nämns oftast byn Vybuta. Troligen var hennes familj inflytelserik och av skandinavisk härkomst. Hennes namn, Olga, är en förryskning av det fornnordiska Helga. År 903 gifte hon sig med Ruriks son Igor som var härskare över Kievriket. Furst Igor (en förryskning av Ingvar) dödades under skatteindrivning hos folkstammen derevljanerna, och Olga tog en gruvlig hämnd. Sedan hämnden verkställdes med råge förvandlades Olga till en vis härskarinna. Hon for runt i sitt rike och fastställde en fast skatt med fasta uppbördstider, och inte som tidigare indrivning genom rov och plundring. År 955 besökte hon Konstantinopel där hon döptes. Hennes eftermäle har blivit att hon var "den visaste av kvinnor", och i den ortodoxa kyrkan vördas hon som helgon.

Minnet av Olga har en obruten tradition i Pskov och trakten däromkring. Många platser förknippas med henne och en del bär också namn efter henne, såsom "Olgino", "Olgas sten" och "Olgas berg". "Olgas platser" ligger betecknande nog längs vattenvägen från Finska viken över Peipussjön och söderut längs Velikaja och dess bifloder. Denna väg är en av länkarna i den berömda handelsvägen "från varjagernas land till grekernas land".

Pskov under medeltiden

Pskovs vidare historia under medeltiden utvecklar sig i skärningspunkten mellan Ryssland och de baltiska länderna. Det geografiska läget vid stora handelsvägar lockade ständigt främmande inkräktare till östra Östersjöområdet, och ursprungsbefolkningen har stått under olika herrar – danskar, tyska ordensriddare, svenskar och ryssar. Samtidigt var det väldiga ryska riket uppsplittrat på en mängd furstendömen, som från mitten av 1200-talet var skattskyldiga under mongolkhanen i Saraj.

Från mitten av 1000-talet ingick Pskov i furstendömet Novgorod. Men med tiden ökade motsättningarna mellan de båda städerna, och i mitten av 1300-talet lyckades Pskov frigöra sig. Pskov blev ett självständigt furstendöme med en egen furste, en egen borgmästare och styrdes liksom Novgorod av en folkförsamling, en vetje. Den fattade beslut om val av furste och borgmästare, om krig

och fred, om lagar och rättsväsende osv. Detta styrelseskick var unikt i det ryska riket. Maktindelningen förfaller demokratisk men den verkliga makten låg i händerna på adelsmännen, dvs. bojarerna, och på de rika köpmännen.

Självständighetstiden, som varade fram till 1510, räknas som Pskovs blomstringstid. Kyrkoarkitekturen utvecklar sina specifika drag, liksom även ikonmålarkonsten med sin karaktäristiska färgskala i grönt och ockra. Befolkningen ökade kraftigt, och på 1500-talet anses staden ha haft över 20.000 invånare. Ett band av befästa städer byggdes upp för att skydda furstendömet från inkräktare – Gdov, Izborsk, Opotjka m.fl.

Stadsborna ägnade sig i första hand åt handel och hantverk. Det fördelaktiga läget gynnade transithandeln med utlandet och köpmän från Pskov reste till olika städer i de baltiska länderna. Men utländska köpmän kom också resande till Pskov. Så hade t.ex. Hansan sedan slutet av 1200-talet ett eget kontor i staden. Vanliga exportprodukter var lin, hampa, humle, läder, pälskinn och tjära, och man importerade metaller och lyxvaror som dyrbara tyger, ädelstenar och vin.

I sin politik balanserade Pskov mellan sina mäktigare grannar: Novgorod, det polsk-litauiska riket och så småningom även Moskva. Novgorod var än en bundsförvant, än en fiende. När Novgorod på 1470-talet förlorade sin självständighet till Moskva var även Pskovs dagar som självständigt furstendöme räknade. År 1510 berövade den moskovitiska storfursten Pskov dess gamla rättigheter och friheter och Pskov var nu en del av det moskovitiska riket.

Krig och krigsbyten

Pskovkrönikan erbjuder en delvis dystert läsning om ständiga krig, om pest och bränder. Än går ryska trupper över gränsen mot Livland och Estland och deltar i drabbningar mot olika fiender, än kommer främlingar till Pskovtrakten för att plundra och bränna. Freder och stillestånd ingås som nästan omedelbart bryts.

Svenskarna hade ända sedan 1100-talet försökt utöka sitt inflytande på andra sidan Östersjön. Freden i Nöteborg 1323, den första fred som slöts mellan svenskar och ryssar, bäddade för nya konflikter. Mellan de stora krigen pågick nästan hela tiden mindre strider och plundringståg. Under Gustav Vasas tid fördes kriget huvudsakligen i det inre av Finska viken, och händelserna ger bara ett svagt eko i Pskovkrönikan. 1570 inleddes det så kallade 25-årskriget (eller livländska kriget), där ryssarnas avsikt bl.a. var att erövra Sveriges besittningar i Estland. Kriget fördes med växlande framgångar för båda sidor. Vid två tillfällen, 1579 och 1591, härjade svenskarna området kring Pskov, men själva staden blev aldrig intagen. De ryska prästerna lade in fältherren Pontus De la Gardies namn i litanian och bad Gud om förskoning från honom och hans trupper. Först 1595 slöts fred i Teusina och Sverige tillerkändes då hela Estland.

Än i denna dag finns i Sverige krigsbyten från 25-årskriget. I Solna kyrka i Stockholm hänger en liten kyrkklocka, som 1567 göts i Pskov av mästaren Grigorej Uljanov. Likaså finns i Dörrarps kyrka i Småland en klocka från Pskov, gjuten av Prokofej Grigorjev under Ivan den förskräckliges regeringstid. I just Pskov fanns sedan 1520-talet skickliga

klockgjutare. En tredje klocka, i Frösunda kyrka i Uppland, är gjuten 1562 i Gdovdistriktet. Klockor var dyrbara investeringar, och det var en stor förlust för kyrkor och kloster att berövas dem. I Spaso-Mirozsjkijklostret i Pskov hänger däremot en svensk kyrkklocka från en senare tid. Den har en inskription på svenska som berättar att donatorn var Herr Erik Fleming. Troligen kommer den från ett kapell i Fituna norr om Stockholm. Fituna, som var Flemings förläning, brändes av ryssarna 1719.

Ett annat uppskattat krigsbyte var pergamentshandskrifter. Den svenska förvaltningen skar sönder dem och använde dem som omslag för kanslihandlingar, s.k. munkepärmar. Samma respektlösa behandling underkastades även de svenska klostrens och kyrkornas latinska pergamentsböcker. Omkring 150 slaviska pergament är bevarade i Sverige. Sex blad är hämtade ur en evangeliehandskrift från andra hälften av 1300-talet, och språket uppvisar dialektala drag som är typiska för Pskovområdet. En svensk påskrift berättar vilka kanslihandlingar som förvarats i munkepärmen.

Den stora oredan

Under stora oredans tid i början av 1600-talet var Sverige djupt involverat i händelserna i Ryssland. Karl IX stödde militärt tsar Vasilij Sjujskij, men sedan han avsatts stannade de svenska trupperna kvar i det sönderfallande riket. Det gällde att med alla medel förhindra en polsk-rysk allians. Fältherren Jakob De la Gardie intog i juli 1611 Novgorod, som då var en av Rysslands viktigaste och största städer. Gustav II Adolf var lockad att integrera Novgorodområdet – och gärna mer – i det svenska väldet. I januari 1612 undertecknade han några dokument med tsartiteln. Det visade sig dock vara alltför svårt och kostsamt att flytta gränsen så långt österut. En svensk prins, kungens lillebror hertig Karl Filip, lanserades som kandidat till tsartronen. På så sätt skulle Ryssland kunna bli en pålitlig bundsförvant. Men i mars 1613 valdes i Moskva den unge Michail Romanov till ny tsar. Nu gällde det för svenskarna att sluta en så fördelaktig fred som möjligt, men Novgorod-området skulle komma att plågas av ytterligare fyra års svensk ockupation.

För svenskarna var det av vital betydelse att ha herraväldet över de fästningar som på 20-30 mils avstånd låg som en ring runt Novgorod. 1611-12 erövrades i princip alla utom Pskov. Sommaren 1612 gjordes ett misslyckat försök att inta staden. Detta var andra gången, en belägring året innan hade också måst hävas.

Fredsförhandlingar mellan Sverige och Ryssland inleddes sommaren 1615. Gustav Adolf ansåg att bara ett militärt övertag kunde sätta den rätta pressen på ryssarna vid förhandlingsbordet. För detta ändamål skulle Pskov tvingas på knä och för att elda trupperna begav han sig själv till krigsskådeplatsen. Söndagen den 30 juli 1615 slog svenskarna läger i Snetogorskijklostret strax utanför staden.

Svenskarna hade problem med transporter och led brist på ammunition. Till detta kom oförutsedda bakslag: den framstående officeren Evert Horn stupade. Pskovkrönikan berättar om Horns död som en ingripande från den Heliga Treenigheten och helgonen: "Av en osynlig kraft dödades den onde barbaren, deras djärve härförare Evert Horn, liksom en gång forntidens Goliath". Kungen sörjde djupt, full av tvivel och undran över hur Pskov nu skulle kunna

intas. "Han ville dra sina färde från staden men för skams skulle stannade han kvar."

I september utbröt en smittsam sjukdom i svenskarnas läger. Alla motgångar fick kungen att utbrista: "Alle saker äre Oss så här vidervillige och contraria!" Ett avgörande måste tvingas fram utan vidare dröjsmål, och den 9 oktober gick svenskarna till storms. Trupperna lyckades bestiga murarna men drevs tillbaka. Hungern hade nu börjat plåga de belägrade, men de var vid gott mot eftersom de väl kände till sjukdomen bland svenskarna. Kvällen därpå gjorde svenskarna ett sista försök att inta staden. Kungen lät skjuta med fyrkulor över murarna och ett tjugotal hus brann ner. Olyckan vill dock att en kanon som användes för fyrkulor slog om, och elden antände svenskarnas krutlager. Kungen måste nu ge befallning om återtåg.

En ögonvittnesskildring av belägringen har lämnats av kungens hovpredikant Johannes Rudbeckius (sedermera biskop i Västerås, far till vetenskapsmannen Olof Rudbeck), som var fältpräst vid Pskov 1615. Han skriver: "Stadens omkrets synes motsvara en halv svensk mil. 46 kloster, som märkeligen pryda staden, ses resa sig över murarna. Utanför staden ligger inom en kvarts mil ännu ett tjugotal kloster, men dessa äro övergivna av sina försvarare, en del besatta av vårt folk, andra utplundrade och berövade alla sina prydnader. Invånarantalet säges uppgå till 14.000". Johannes Rudbeckius har också ritat en enkel plan över den belägrade staden.

De protestantiska svenskarna rövade sällan ikoner, men vid plundringen av klostren i Pskovs utkant togs en ikon som föreställde "en kyrkofader" och som senare skänktes till Tibble kyrka i Uppland. Den är nu försvunnen.

Sommaren och hösten 1616 gjorde svenskarna ett sista försök att kuva Pskov, och även denna gång misslyckades man. Motgångarna vid Pskov gav den unge Gustav II Adolf en rejäl läxa och han initierade en rad reformer, som efter två årtionden skulle göra den svenska armén till en av de starkaste i Europa.

Freden i Stolbova och handeln

Efter oändliga och komplicerade förhandlingar slöts i februari 1617 fred i byn Stolbova. Sverige tillerkändes Ingermanland och behärskade nu allt land runt Finska viken. Ryssland blev utestängt från Östersjön. Därmed var ett av den svenska östpolitikens huvudmål uppfyllt: att kontrollera den ryska handeln över Östersjön.

Fredsvillkoren var ogynnsamma för Ryssland, men icke desto mindre inleddes nu en period av fred och intensiva kontakter som kom att vara under nästan hela 1600-talet. Avtalet innehöll flera klausuler som syftade till att gynna handeln mellan Ryssland och Sverige. Bl.a. skulle handelsgårdar inrättas för de främmande köpmännen i Stockholm, Viborg och Reval samt i Moskva, Novgorod och Pskov. Här kunde de både bo och magasinera sina varor, och för myndigheterna var det också praktiskt att ha främlingarna under uppsikt.

Ryssarna disponerade en handelsgård i Stockholm från 1637. Den flyttade 1641 till en tomt vid nuvarande Slussen och där den kom att ligga kvar ända till 1874. Handeln var dock som intensivast under 1600-talet, fram till Stora nordiska krigets utbrott år 1700.

Den svenska handelsgården i Pskov kom att bli en segdragen förhandlingsfråga. Svenskarna krävde en plats i "Stenstaden", dvs. inom murarna. Ryssarna, som var rädda för spioner, ville att gården skulle ligga i den svagt befästa stadsdelen Zavelitje på andra sidan floden. Här låg den gamla Hansagården och sedan hundra år tillbaka även den s.k. Tyska gården. Den sistnämnda skulle lätt kunna överlåtas till Sverige men svenskarna hänvisade till löften om en mera skyddad plats.

I själva verket kom tvisten inte att lösas på hela 1600-talet. Köpmännen från de svenska besittningarna använde den Tyska gården men måste betala för sitt uppehålle till de ryska myndigheterna. I gengäld behövde svenska kronan inte skjuta till några pengar för gårdens underhåll. Möjligen berodde det relativa ointresset på att inga rikssvenskar för över havet för att bedriva handel i Pskov; denna handel ombesörjdes helt av tyskar och ryssar från de nyerövrade provinserna.

När Sverige i freden i Nystad 1721 förlorade Estland, Ingermanland och Livland så upphörde Pskov att vara en gränsstad. Nu kunde ryssarna bedriva sin handel med Västeuropa utan mellanhänder. En stor del av denna verksamhet kanaliserades till den nya staden Sankt Petersburg.

Över gränsen

När Gustav II Adolf erövrade Riga 1621 kom Sverige i praktiken att också kontrollera hela Livland. Nu kom alltså Pskovområdet att gränsa direkt till det svenska väldet.

Freden i Stolbova innehöll en överenskommelse om att återsända flyktingar. I första hand gällde det ryssar och ortodoxa ingermanländare som efter freden hamnat under svensk överhöghet. Ståthållarna i Pskov och Novgorod fick stränga order från Moskva att inte låta några flyktingar stanna. Men ofta fick de skydd av den lokala befolkningen.

Det förekom också att ryssar med eller mot sin vilja försvann över gränsen åt andra hållet, till det svenska väldet. Så klagade t.ex. en rysk mor i maj 1617 över att hennes son vid ett besök i staden Jama hade blivit fångad och skickad "över havet till Sverige". Och nu arbetade han på marskalk Carl Carlsson Gyllenhielms gods Sundbyholm tillsammans med fem andra ryssar, fyra av dem från Pskov. Gyllenhielm genmålde att några av dessa ryssar kommit frivilligt, andra hade tagits till fånga, men att de nu var fria att bege sig vart de ville, eftersom "tjänare sällan arbetar bra under tvång och ändå så småningom rymmer".

Flyktingar åt båda hållen var ett ständigt återkommande tema under hela 1600-talet vid förhandlingar mellan ryssar och svenskar. På Riksarkivet i Stockholm finns en handskrift om 130 blad från 1690-talet. Det är en samling klagomål från enskilda ryska undersåtar över oförätter av skilda slag som tillfogats dem av svenska myndigheter. En hel avdelning i boken innehåller klagomål från stadsbor i Pskov och Petjory. Ofta rör det sig om förrymda tjänare och livegna bönder som bosatt sig i Reval eller Narva eller som tagit tjänst hos någon godsägare på den svenska sidan. Trots upprepade anmälningar vägrar de svenska myndigheterna att befatta sig med dessa ärenden.

Den s.k. Klagoboken innehåller också många dramatiska episoder om Pskovbornas handelsfärder. År 1683 skickade Jakov Syrnikov sin son Vasilij och sin tjänare Misjka

Karpov till Riga i affärer. Tio mil från staden övernattade de på en krog, där de på natten blev bestulna på en del av sina varor. Misjka lyckades hinna ifatt tjuven och i handgemänget drog han i självförsvar sin kniv och stack ihjäl tjuven. Han bands och skickades till Riga där han sattes i fängelse. Ryssarna krävde att han skulle utlämnas för rannsaking i Pskov, men detta skedde inte utan han blev halshuggen i Riga. Ibland hände det att godsägare på den svenska sidan helt enkelt tog ifrån de ryska handelsmännen deras hästar och varor. Och än värre – handelsmännen kunde själva tas tillfånga för att säljas som soldater.

Upproret i Pskov 1650

Vid mitten av 1600-talet hade många tusentals människor flytt till Ryssland från sina godsherrar i de svenska besittningarna. De flesta var bönder, som nu brukade jorden och betalade skatt till ryska godsägare eller till kloster. För att inte stöta sig med dessa jordägare gick myndigheterna i Moskva med på att erlægga en stor summa pengar i lösen för flyktingarna. För en del av pengarna skulle svenskarnas sändebud Login (Lorentz?) Numens köpa säd från magasinerna i Pskov och leverera den till Sverige. När denna nyhet i februari 1650 nådde Pskov delades befolkningen i två läger: de mera besuttna menade att tsarens ukas skulle respekteras, medan den fattigare delen av befolkningen krävde att ingen säd skulle lämnas ut, eftersom skörden slagit fel året innan var spannmålslagren små, och resultatet skulle bli uppdrivna priser. Ett stort uppror bröt nu ut och de lägre befolkningslagren grep makten i staden. När Numens anlande från Moskva berövades han genast alla pengar, fängslades och torterades.

I mars spred sig upproret till Novgorod men det kuvades efter en månad av trupper från Moskva, ledda av furst Chovanskij. Trupperna fortsatte mot Pskov, där den nya ledningen lagt beslag på alla vapen och krutlager. Bönderna, som gjort gemensam sak med upprorsmakarna, hade ödelagt landsbygden och tagit med sig alla förråd innanför murarna. När upproret spred sig till de mindre städerna runt Pskov blev Chovanskij läge allt svårare.

Händelserna följdes med spänd uppmärksamhet från Stockholm. Liksom tidigare fruktade man polackerna – skulle de försöka utnyttja situationen? I Narva fanns en holländare i svensk tjänst, Jacob du Moulin, som sände depescher med nyheter till Stockholm. I maj kunde han berätta att pskovborna planerade att knyta kontakter med den upproriske ukrainske hetmanen Chmelnitskij och hans kosacker.

Tsaren var rädd att upprors-gnistan skulle sprida sig och beslöt att gå fram med försiktighet och diplomati. En delegation av kyrkliga dignitärer och framstående män sändes iväg som med lämpor och löften om nåd skulle övertala pskovborna att ge med sig. Och upproret slocknade faktiskt i augusti 1650, men löftena hölls inte – upprorsledarna fängslades.

Palmqvist och Sparwenfelt

En av de främsta dyrgriparna i Riksarkivets samlingar är den digra boken Någre vidh sidste Kongl. Ambassaden till Tzaren i Muskou gjorde Observationer öfver Ryssland. Den innehåller omkring femtio bilder utförda i olika tekniker och med tillhörande berättande text. Konstnären var den

unge fortifikationskaptenen Erik Palmqvist, som åtföljde riksrådet Bengt Oxenstiernas beskickningsresa till Moskva 1673-74. Syftet med arbetet var rent militärt och ett led i förberedelser för ett eventuellt nytt krig med Ryssland. Här presenteras alla vägar som sommartid och vintertid förde in i landet. Bland dessa återfinns de viktigaste landsvägarna från Dorpat till Pskov liksom vattenvägen från Narva till Pskov. Palmqvist har också gjort en teckning av Pskov med dess gördel av fästningar, samt en plan över klostret Petjory och den intilliggande staden. Denna sistnämnda avbildar för första gången staden Petjorys topografi.

En annan ung svensk som besökte Ryssland tio år senare var språkmannen och diplomaten Johan Gabriel Sparwenfelt. Han vistades i landet i tre års tid och lärde sig då både kyrkslaviska och ryska. Han återvände hem över Riga och den sista anhalten i Ryssland var Pskov, som han också beskriver i sin dagbok.

Sista dagen i staden, den 31 mars, gick Sparwenfelt på visit till biskopen i Pskovs stift: "Om aftonen gingo vi till gäst hos metropoliten i Pleskov Markell, som oss övermåttan hövligt trakterade, talade mest latin och beklagade sig att de män, som något mera förstå än andra, bliva illa utropade här i landet, men idioter promenerade till de högsta positionerna inom kyrkan."

Stora nordiska kriget

År 1700 gick Danmark, Polen och Ryssland i krig mot Sverige. På hösten begav sig Karl XII i spetsen för en armé om 10.000 man till Estland. Det gällde att i första hand undsätta Narva. Utanför staden stod en rysk här om ca 40.000 man. Den 20 november stod slaget som blev en lysande seger för svenskarna.

Efter segern drogs planerna för svenskarnas fortsatta krigföring upp. Generalerna avrådde kungen från att tåga direkt mot Moskva; vägen skulle gå genom stora skogar och moras där det var svårt att underhålla en armé. Istället skulle man gå i vinterkvarter i Livland, i närheten av Dorpat. Kungen och hans följe roade sig bl.a. med att delta i traktens bondbröllop. Karl skrev till sin syster: "De, som bor när ryska gränsen, de dantza på ryska maneret och stå, tripta och trampa emot varann på ett ställe i cadants å skrika å krumma och vria sig i ryggen som matkar."

I mitten av juni bröt Karl upp och tågade söderut, mot Polen. En månad senare anlände tsar Peter till Pskov och föranstaltade om befästningsarbeten både där och i Petjory. Ett svenskt anfall mot Petjory i februari 1701 kunde avvärjas tack vare dessa ansträngningar. De svenska trupper som lämnats kvar kunde inte länge hålla stånd mot trycket från ryssarna: från 1703 till 1710 erövrades Sveriges besittningar i Estland, Ingermanland och Livland. Den svenska förlusten av östersjöprovinserna beseglades i slaget vid Poltava. Ryssland var nu en europeisk stormakt.

Långt borta?

Sankt Petersburg, Rysslands nya huvudstad, grundades 1703. Staden låg i rikets västra utkant och de gamla gränsstäderna Pskov och Novgorod förlorade nu sin betydelse. Som viktig regementsstad behöll dock Pskov sin roll för landets försvar.

Det blir allt svårare att spåra beröringspunkter mellan

Sverige och Pskov.

Kontakterna mellan Sverige och Ryssland har, som också här antytts, skiftat i intensitet under århundradena, och det nyligen förgångna 1900-talet hör till lågvattenmärkena.

Om man gör idag t.ex. en webbsökning på "Pskov" och begränsar sökningen till svenska språket får man 276 träffar. Här får man en relativt god uppfattning om dagens kontakter mellan Sverige och Pskov: Norrtälje och Pskov är vänorter och Dalarnas län bedriver samarbete med Pskovs län. Sedan 1996 meddelas undervisning i svenska vid Pedagogiska högskolan i Pskov. Läsåret 2001/02 var det ca 65 svensk-studerande.

Från svensk sida finns ett intresse att utveckla turismen till Pskovs och Novgorods län. Det finns alltså anledning att hoppas att nytt liv kommer att gjas i de mer än tusenåriga kontakterna mellan Sverige och Pskov.

I Pskov finns en rik kultur som är både främmande och spännande och som ändå har beröringspunkter med den svenska kulturen. Att komma till Pskov är en upplevelse!

Elisabeth Löfstrand

ELISABETH LÖFSTRAND, fil.dr., är lektor i ryska språket vid Stockholms universitet och forskar kring det s.k. Ockupationsarkivet från Novgorod.

Författaren är ensam ansvarig för åsikter som framförs i denna skrift

Ett särskilt tack till G. Kovalenko och A. Aleksandrov.

© Elisabeth Löfstrand och Svenska institutet 2003
Redaktör: Susanne Concha Emmrich
Grafisk form: Anders Ljungman och Johan Melbi
Tryck: Printfabriken
ISBN 91-520-0755-3

Stadskarta över Pskov från början av 1700-talet.
Krigsarkivet, Stockholm

VISSTE NI DETTA?

På fornryska hette staden Pleskov. Denna ordform är bevarad i stadens tyska namn Pleskau. Etymologin är oklar. Den estniska namnformen är Pihkva.

På Krigsarkivet i Stockholm finns tre kartor över Pskov från 1610-talet och en stadskarta från början av 1700-talet (se ovan).

Symbolmättade krigsbyten från tidens slagfält var fiendesidans fanor och standar. Från slaget vid Narva finns på Armémuseum i Stockholm en vacker broderad fotfolksfana. Dess text berättar att den tillverkades 1693 på order av Ivan Michajlovitj Kokosjkin, överste för Pskovs första streltsergemente.

Rysslands nationalskald Alexander Pusjkin, vars släktgods låg i byn Michajlovskoje i närheten av Pskov, hade familjeband till Sverige. Hans morfar Osip Gannibal var son

till abessiniern Abram Gannibal och Christina Regina von Sjöberg, dotter till en svensk kapten som deltagit i slaget vid Poltava.

År 1792 hade Pskov en guvernör med det svenskklingande namnet Iosif Igelstrom. Furst Igelstrom var svenskättad, av den värmländska släkten Igelström som på 1600-talet adlades för sina förtjänster i Livland. Men släkten bodde sedan 100 år i Ryssland och Igelstrom var tsarens högt betrodd ämbetsman och diplomat.

Efter andra världskriget kom skaror av ryssar till Stockholm från Helsingfors, dit de sökt sin tillflykt efter ryska revolutionen. Bland dessa fanns kapten Vladimir Granberg, som i ungdomen utbildats vid kadettskolan i Pskov. Han tillhörde en finlandssvensk familj som på 1800-talet utvandrat till Ryssland. Han var en känd samlare av gamla fotografier och minnen från tsartiden. I Kristi Förklarings ortodoxa kyrka i Stockholm finns fragment av dessa samlingar, bl.a. ett trettiotal glasplåtar med vackra fotografier från det förrevolutionära Pskov.

I Izborsk finns idag ett museum, som bl.a. har ett samarbete med Länsmuseum i Dalarna.

Eftersom Pskov är ett län i nordvästra Ryssland så stöds många projekt av det svenska Sida. Det mest kända är "Ekologiskt skogsbruk", som drivs av Världsnatur-fonden med hjälp av svenska experter. Andra viktiga områden där samarbete med Sverige etablerats är lantmäteri och fastighetsregistrering. För att främja handeln mellan våra båda länder bidrar svenska specialister i uppbyggnaden av den lokala handelskammaren.

 För utskrift

A part of the official gateway to Sweden